

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

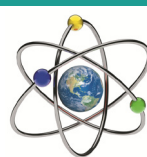
No9
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 640 sahifa,
2-sentyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti innovatsion faoliyatini rivojlantirish jarayoni.....	14
Ibragimova Gulsanam Nematovna	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim metodikasida qo'llanilishi va o'qituvchi kompetentligiga ta'siri	22
Abduyev Sheroz	
Boshlang'ich ta'limda "tabiatshunoslik" fanini raqamli platformalar orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish: 5e modeli asosida dizayn, baholash va joriy etish.....	25
Ahmadaliyev Shohruh Bahromjon o'g'li	
Ingliz va rus leksikografiyasida o'zbek milliy taom nomlarining lingvistik tahlili	30
Bobojonova Zarina Rashidovna	
Rahbarlarda til bilish darajasi va hissiy intellekt (eq): o'zaro bog'liqlikni o'rganish	34
Isaqlolova Baxtigul Xo'jamovna	
Frazeologizmlarni o'rgatishda matn asosida integratsiyalashgan dars modeli: xorijiy til o'rganuvchilar tajribasi	38
Jumayeva Sadbarg Mirolimovna	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari: rivojlangan davlatlar tajribasi tahlili	42
Karimova Moxichehra Rixsibayevna	
Rus va ingliz tillarida sharqona realiyalarning leksik-semantik tasnifi	46
Kulmamatova Aziza Do'stmamat qizi	
TRIZ metodikasi asosida texnokratik bolalar bilan ishlash tizimini takomillashtirish	50
Orifjonova Mavludaxon Abduqaxxor qizi	
Raqamli ta'lim muhitida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish.....	53
Raximberganova Munajat Muzaffar qizi	
Structure of Social Conflict and Stages of its Development	57
Zaynutdinova Shahnoza Yuldashevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini baholash va rag'batlantirish tizimini takomillashtirish.....	60
Abduraxmonova Nigoraxon Akramali qizi	
Expression of National Mental Characteristics in the Uzbek Lullaby.....	64
Alimbayeva Shaxlo Tursunovna	
Bo'lajak "texnologiya" fani o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ kompetentlikni rivojlantirish tizimining pedagogik zarurati	69
Avazov G'oyibnazar Berdiyevich	
Bo'lajak tarbiyachilarda integratsiyalashgan ta'lim faoliyatini rivojlantirish orqali kommunikativ salohiyatini shakllantirish	72
Baratova Yulduz Asadullayevna	
Umumta'lim maktablarida molekulyar fizikani o'qitishning hozirgi holati	76
Boymirov Sherzod Tuxtayevich, Xudoynazarova Visola Musurmonqul qizi	
Ingliz tilini o'qitishda talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini akt vositasida rivojlantirish	80
Ergasheva Sevaraxon Ravshanjon qizi	
Maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish istiqbollari.....	84
O'rinova Feruzaxon O'ljayevna, Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi	
IIV litsey o'quvchilarining liderlik kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.....	90
Gadoyeva Dildora Baxtiyorovna	
Improving the System of Human Resource Capacity Management in Higher Education Institutions: Evidence from Uzbekistan	98
Imomov I., Umirova D.	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni mantiqiy va tanqidiy fikrlashga o'rgatishning zamonaviy usullari.....	104
Iskandarova Munisa Bahodir qizi	
Tarbiyachi-pedagoglarning emotsional kompetensiyasini rivojlantirish	107
Jovmirzayeva Nargiza Quvondiqovna	

Maktabgacha ta'lim yoshdagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning pedagogik-psixologik usullari	110
Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinov	
Blum taksonomiyasi asosida ilmiy kompetentlikni takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	113
Mustafayeva Nilufar Ulashovna	
Maktabgacha yoshdagi ovoz buzulishiga ega bolalar bilan guruhli mashg'ulotlarni tashkil qilish	117
Umida O'tbasarova Mexmanovna, Maksudbekova Xovvaxon Xamidbek qizi	
Bolalar jamoasida do'stona munosabatlarni shakllantirishda rivojlanish markazlarida loyiha asosida o'qitish texnologiyasidan foydalanish usullari	121
Quronova Ismigul Xolmurod qizi	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda innovatsion metodlar orqali o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	126
Rustamova Davlatxon Toyirjon qizi	
Oliy ta'limda tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishning innovatsion modellari	131
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna	
"Tibbiy radiologiya" fanini o'qitishda pedagogik muloqot orqali tanqidiy operativ muloqotni o'stirishning o'ziga xos xususiyatlari	139
Shukurova Sevara Ilhomovna	
Improving High Jump Techniques	143
Tajimbetov Anvar Tengeldayevich	
Filologik va ijtimoiy-siyosiy fanlarda ta'lim jarayonining innovatsion metodlari	146
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Понятие логического мышления и его особенности у младших школьников	149
Ахмаджонова Нозима Нодиржон кизи	
Интеграция психологии, обучения английскому языку, дошкольного образования и туризма: междисциплинарная модель формирующего опыта	152
Омонуллаева Дилофуза Асадулла кизи	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yin faoliyatida ijtimoiy motivlarni shakllantirish usullari	157
Abduvaxobova Nodira	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv faollikni rivojlantirishning afzalliklari	160
Ismailova Nozima Umaraliyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matnni tahlil qilishga o'rgatishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati	164
Utanbayeva Dildora Abdixadirovna	
Dorivor o'simliklar kursini o'qitish metodikasini takomillashtirishda keys texnologiyalaridan foydalanish	168
Mirzaboyev Timur Bisenbay o'g'li	
Oliy ta'lim talabalarida ijtimoiy-axloqiy kompetensiyani rivojlantirish: empirik tadqiqot natijalari	171
To'raqulov Akbar Rustam o'g'li	
Gerontotexnologiya ijtimoiy-pedagogik innovatsiya sifatida	175
Temirova Muyassar Abdulkarim qizi	
O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda Sharq mutafakkirlarining qarashlaridan foydalanish	180
Raximova Surayyo Otabek qizi	
Yoshlarni kasb tanlashda ruhiy tayyorgarlik va shaxsiy qobiliyatlarni baholash	183
Biysenov Temirbek Taumuratovich	
Talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirishning ahamiyati	188
Choriyeva Surayyo Choriyevna	
Differences Between Computer-Based and Paper-Based Assessment in Inclusive Education	192
Davidova Sayyora Sirojiddin kizi	
Raqamli muhit sharoitida ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonining pedagogik modeli va tajriba-sinov natijalari	196
Donayeva Nozimaxon Norbo'tayevna	
Intellekt xarita yordamida o'quvchilarda "emotsional intellekt"ni rivojlantirish	201
G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda o'yin faoliyatining psixologik-pedagogik ahamiyati	206
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarini innovatsion yondashuv asosida boshqarishning nazariy asoslari	210
Mannanova Nargiza Xaydarovna	

Ingliz tilini o'rgatishda ona tilidan keng foydalanishning salbiy va ijobiy jihatlari	215
<i>Masharipova Kumushoy Amin qizi</i>	
The Relationship Between Critical Thinking and Reading Comprehension in Primary School Students	218
<i>Mavlonova Dildora Shukhrat kizi</i>	
Tasviriy san'at mashg'ulotlarida zamonaviy metodlardan foydalanish	222
<i>N. K. Musayeva, U. O. Ziyatova</i>	
Singapurning ta'lim falsafasi: korporativ madaniyatni ma'naviy-ma'rifiy rivojlanish bilan integratsiyalash ...	226
<i>Nishonov Xayrulla Xolmirzaevich</i>	
The Anthropocentric Paradigm in Modern Linguistics: Cognitive Linguistics and Linguacultural Studies in The Study of Language, Consciousness, and Culture	230
<i>Rajabova Shaxlo Shodmonovna</i>	
Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimini rivojlantirish va uning sifatini oshirishda nostandart yondashuvning ahamiyati	234
<i>Ramazonova Salomat Saidovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kreativ sinflar ishini tashkil etishga tayyorlash	238
<i>Saidova Gulruh Halim qizi</i>	
O'zbek oilalarida ota-ona va farzand munosabatlarini tashxis qilishning psixologik xususiyatlari (Farg'ona vodiysi misolida)	242
<i>Turg'unboeva Azizaxon G'ulomovna</i>	
Сущность и специфика развития билингвизма у детей дошкольников	246
<i>Истамова Нигора Азимжановна</i>	
Zamonaviy rahbarning innovatsion boshqarish texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari	249
<i>Xakimova Dildora Mashrabjonovna</i>	
Креативный подход к развитию лингвометодического мышления студентов-филологов	253
<i>Ходжаниязова Айгуль Айтмуратовна</i>	
Umumta'lim maktablarida tarbiya darslarini tashkil etish ijtimoiy zarurat sifatida	257
<i>Rashidova Gulnoza G'ulomovna</i>	
Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati	261
<i>Xaydarov Sulaymon Amirqulovich</i>	
Xronotop nazariyasiga tahliliy yondoshuvlar va qarashlar	265
<i>Avazov Vahabjon Tolibjon o'g'li</i>	
Ko'zi ojiz bolalarning rus tili darslarida nutqiy kompetensiyasini shakllantirishning psixopedagogik asoslari	268
<i>Abduraximov Asror Sultonali o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kasblar haqida dastlabki tasavvurlarni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari	271
<i>Adizova Nilufar Quvondiq qizi</i>	
Zamonaviy media texnologiyalarini ta'lim jarayoniga qo'llashning zarurati	274
<i>Alimov Asadulla Urokbayevich</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhitning ta'siri	278
<i>Alimova Umida Jumaboy qizi</i>	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi	282
<i>Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna</i>	
Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarining rivojlanish tarixi va ommalashuvi	286
<i>Hojiyeva Maftuna Ulug'bekovna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarida raqamli resurslardan foydalanish orqali adabiy kompetensiyani rivojlantirish	289
<i>Islomova Xafiza Azamatovna</i>	
Ona tili o'qitish metodikasi fanidan mustaqil ta'limni tashkil etish	293
<i>Ismadiyorova Nafisaxon Ibroximjon qizi</i>	
Axloqshunoslikning global muammolari va texnikaviy muhitning inson hayotiga ta'siri	298
<i>Kozimova Nargiza Istam qizi</i>	
Ichki ishlar organlari xodimlarida kasbiy kompetentlikni oshirish va baholash usullarining xalqaro tahlili	303
<i>Mamatqulova Sanobar Ismatillayevna, Eshmurzayev Yigitali Shokirovich, Kadirova Durdonaxon Rustamovna</i>	
Tabiiy fanlarda bilingval ta'lim va CLIL yondashuv	309
<i>Mannobxonova Muqaddamxon O'ktamxon qizi</i>	

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda pragmatik muammolar va ularning yechimlari	313
Maxmudova Nigoraxon Boyqo'zi qizi	
Poshshoxo'ja Ibn Abdurahobxo'janing "Miftoh ul-adl" asaridagi pedagogik qarashlari	317
Muzaffarova Farida Muxtor qizi	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida matn tushunishni shakllantirishda germenevtik metodlarning nazariy asoslari	321
Nazirova Shaxnoza Odinajon qizi	
Axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishda raqamli gigiyena va internet xavfsizligi	324
Ramazonov Jahongir Djalolovich	
Informatika fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar	328
Sadinov Otabek Vaxodirovich	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarning ijtimoiylashuvida musiqa fanining ta'siri	332
Shahobiddinova Zilola Orif qizi	
Madaniy-ijtimoiy va ta'limiy omillarning bolalarning aqliy rivojlanishiga ta'siri	335
Shirinov Otabek Tuvalovich	
Tadqiqot metodi vositasida o'quvchilarda tabiiy-ilmiy savodxonlikni rivojlantirish	338
Suyarov Kusharbay Tashbayevich	
Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining kasbiy kommunikativ kompetensiyasi va nutq madaniyati	342
Saipova Hilola Abduhamitovna	
"Ekologik ochiq o'yinlar" 5–7 yoshli bolalar uchun	346
Tangirov Zoir Xo'jakulovich	
Yuqori malakali taekvondochilarni o'ziga xos genetik xususiyatlarini hisobga olgan holda sport seleksiyasi	350
Tursunaliyev Ulug'bek Shavkatjon o'g'li	
Musiqa maktabi o'quvchilarida madaniy qadriyatlar va ustoz-shogird an'analarining uzluksiz rivojlanishi ..	353
Seytanov Bayrambay	
Imom Buxoriyning "Al-Jome' as-sahih" asari talabalarda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirish omili sifatida	356
Abduhalimova Nigora	
O'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda AKT vositalaridan foydalanishning metodik asoslari	359
Abdullayeva Zarnigor Usubjon qizi	
Коммуникативная компетентность и культура общения преподавателей начальных классов	364
Арысланбаева Анора Бердаховна	
Проблемы методической подготовки учителей в развитие дискурсивной компетенции по РКИ у учащихся уровня В1 средних общеобразовательных школ Узбекистана	366
Набиева Зарнигор Муминжон кизи	
"Tarbiya" darslari orqali o'quvchilarda huquqiy savodxonlikni rivojlantirish	369
Atamuradov Xasan Yuldoshevich	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga tayyorgarligi: pedagogik va psixologik asoslari	374
Baxromova Guljamol Dilshodjon qizi	
Tajriba metodlari orqali maktab o'quvchilarida tabiat hodisalarini bashorat qilish ko'nikmalarini shakllantirish	378
Baxtiyor Imanov, Begali Xoliqnazarov	
Bo'lajak pedagoglarning tashkillashtiruvchi-boshqaruvchilik kompetentligini shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari	384
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Integrativ yondashuv asosida biologiya fanidan olimpiada masalalarini yechish metodikasi	387
Jumanov Muratbay Arepbaevich, Raxmatov Uchkun Ergashevich	
Darslarni tashkil qilishda 4K modelini qo'llash imkoniyatlari	393
Kadirov Tulkin Baxridinovich	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga tasviriy faoliyatning noodatiy usullarini o'rgatish metodikasi	397
Maxmudova Nasiba Nurmuxammetovna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida funksional savodxonlik tushunchasini ilmiy-pedagogik asoslash masalalari	406
Mirzaliyeva Gulhayo Abdulazizovna	

So'rovga asoslangan ta'lim texnologiyasining bosqichlari va qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish	410
<i>Orifjonova Iroda Orifjon qizi, Ochilova Mehrubon Suratovna</i>	
Dermatovenerologiya fanini CASC (Critisize, Analyze, Summarize, Conclude) modeli orqali o'qitish va uning talabalar klinik kompetentligini oshirishdagi o'rni	415
<i>Po'latov Boburbek Ta'lat o'g'li</i>	
Sport faoliyatida stress holatini tadqiq etishning nazariy asoslari.....	419
<i>Ruzmatova Nigina Shotilla qizi</i>	
Bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kreativlikni rivojlantirish metodikasini takomillashtirish.....	422
<i>Uchqunova Adiba Roziq qizi</i>	
7-sinf adabiyot darslarida nutqni rivojlantiruvchi o'quv topshiriqlari tahlili.....	427
<i>Umurova Farangiz Askarboy qizi</i>	
O'zbek tilida fe'l birikmalarining pragmatik funksiyalari va ularning ingliz tili bilan qiyosi	430
<i>Xudoynazarova Dildora Shonazar qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirish metodikasi.....	433
<i>Zayniddinova Mahzuna Baxtiyorovna</i>	
Фольклор и время: формирование речевых навыков у детей начальной школы	439
<i>Ниязова Хилола</i>	
Xalq o'yinlari – jismoniy va ma'naviy tafakkur omili	443
<i>Turg'unoy Ahmadjonovna Egamberdiyeva, Ergashoy Valijonova Salimjon qizi</i>	
Использование проектной деятельности для формирования языковой компетенции	446
<i>Чаршамова Мехрийбан Уразбаевна</i>	
Farzandlarni kelajak kasblariga tayyorlash.....	449
<i>Hamroyeva Komila Axmatovna</i>	
Talabalar analitik kompetentligini analitik-dagnostik pedagogik metodlar orqali takomillashtirishning pedagogik shart-sharoitlari.....	455
<i>Batirov Kamoliddin Zuhriddinovich</i>	
Universal ta'limiy faoliyatlar: shaxsga xos universal ta'limiy faoliyatlar	458
<i>Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li</i>	
Kasbiy motivatsiya – bo'lajak o'qituvchilarning raqobatbardoshligini shakllantirish omili	461
<i>Melikova Elnora Shuxratovna</i>	
Shaxsning kompetentligi va uni shakllantirish omillari.....	465
<i>Usmonova Dilobat Elmurodovna</i>	
"Nutq o'stirish metodikasi" fanining didaktik asoslarini takomillashtirish.....	469
<i>Davlatova Ra'no Haydarovna</i>	
Межэтническое взаимодействие в культурных координатах Востока и Запада: нормы, ценности, модели поведения.....	473
<i>Айдарова Диана Смутулаевна</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyalanuvchilarining nutq ko'nikmalarini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni	481
<i>Abdumajitova Sayyohat Abduqosimovna</i>	
Tibbiyot ta'limida talabalarning kommunikativ va tashkiliy kompetensiyalarini rivojlantirishning integrativ yondashuvi va baholash mexanizmlari	484
<i>Abduraimov Abbosbek Odiljon o'g'li</i>	
Talabalarga ingliz tilini o'qitishda virtual reallikdan foydalanishning innovatsion tizimi	488
<i>Alimova Maftuna Ravshanbek qizi</i>	
Mustaqil O'zbekiston sharoitida rezerv va zahiradagi ofitserlar tayyorlash tizimining dolzarbligi.....	491
<i>Aliyorov Alijon Bo'rievich, Teshaboyev To'liqinboy Yoqubovich</i>	
Ekologik barqarorlikka erishishda ekologik ta'lim va tarbiyaning ahamiyati hamda O'zbekiston ta'lim tizimidagi holati.....	496
<i>Bahodirjon Omonov</i>	
Ona va bola o'rtasidagi psixologik munosabatlar tizimida nevrotik holatlarning shakllanishi	500
<i>Bekmirov Tolib Rashidovich</i>	
Effectiveness of Forming a Tolerant Thinking in Future Social Work Specialists	504
<i>Ergashev Ikhtiyor Bakhtiyor ugli</i>	
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi professor-o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning o'rni	507
<i>Fazlidjanova Nilufar Xikmatovna</i>	

Indicators and Diagnostic Approaches for Dyslexia in Primary School Students	510
Gaziyeva Saida Turgunovna	
Maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalarda diqqat va xotirani rivojlantirish metodlari	514
Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinoz	
Ona tili darslarida esse yozish orqali kreativ fikrlashni shakllantirishning samarali metod va usullari.....	517
Kabulov Inamjan Sharipbayevich	
O'quvchi yoshlarning hayotiy maqsadlarini shakllantirish bo'yicha yondashuvlar	521
Karimova Saida O'ktamovna	
O'quvchilar ovozi rivojlantirishda qo'shiq kuylash malakalarini shakllantirishning ahamiyati	526
Karshiyeva Diyora Abduraxim qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalari va ularning dasturchilar tayyorlashdagi o'rni.....	532
Mastonov Jahongir Mamatqul o'g'li	
Zamonaviy asarlar tanlashning pedagogik va didaktik asoslari.....	535
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining elektron didaktik ta'minotini rivojlantirish metodikasi	541
Narbayev Farrux Sharafbayevich	
Mentorlik asosida yoshlarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvi yuzasidan olib borilgan tadqiqotlar tahlili.....	548
Nazarova Nigora Ravshanovna	
Zamonaviy baholash texnologiyalarining o'quvchilar motivatsiyasiga ta'siri	551
Norova Nilufar Norbo'ta qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mantiqiy kompetentsiyalarini rivojlantirishning elektron metodikasi.....	555
Olimov Bahridin Jalol o'g'li	
Tanqidiy fikrlash va 4K kompetensiyalarining pedagogik-psixologik mohiyati	560
Qizlarxon Azizova	
Ona tilida so'z turkumlari va ularni ajratish tamoyillari.....	565
Shadmankulova Dilyarom Xalikovna	
Maktabgacha ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish.....	569
Shodiyeva Dilnoza Qodirovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativlik kompetentligini rivojlantirishni o'rganish – pedagogik muammo sifatida	572
Toshpo'latova O'g'li Abdurahmon qizi	
Inklyuziv ta'limda o'qituvchilarning roli va tayyorgarligi.....	576
Xasanova Iroda Ikromjon qizi	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida kompozitsiyaga oid kompetensiyalarini rivojlantirish	580
Xasanova Munisa Ziyodillo qizi	
Влияние природы, количества, дисперсности и технологии введения наполнителя на свойства композиционных материалов	584
Алимбаев Айбек Байрамович	
STEM ta'limi va sun'iy intellekt: Qoraqalpog'iston maktablari uchun integratsiya hamda amaliy bo'lim	586
Jumamuratov Perdebay Tileubayevich	
Интерактивный метод как средство активизации всех учащихся на уроках родного языка	589
Тажбенова Дина Куанышовна	
Эффективность цифровых технологий в системе образования Узбекистана.....	591
Усмонова Фируза Муродовна	
Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarda jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi ...	595
Yo'ldosheva Mohidil Sobirjon qizi	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarining kasbiy kompetensiyasini innovatsion yondashuv asosida rivojlantirishning pedagogik zarurati	599
Qurbonova Muxayyo Oltiboyevna	
Mahmudxo'ja Behbudiy merosi, jadid maktablarining g'oyaviy asoslari va ta'limdagi modernizatsiya yo'nalishlari	602
Mirzoyeva Nigora Shavkatjonovna, Abdisamatov Ozodbek	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini takomillashtirish metodlari.....	605
Nishonova Ra'noxon Abdullojon qizi	
Borrowed Proper Nouns in English and Uzbek: a Comparative Analysis.....	608
Amirqulova Feruza Abdurashidovna	

Ingliz tilini o'qitishda autentik videolarning amaliy samaradorligi.....	613
Dusmurodova Iroda Quvonovna	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlari samaradorligini ta'minlashda direktor va pedagog xodimlarning hamkorlikdagi faoliyati.....	616
Olimjonova Odina Hasanxon qizi	
Boshqaruv psixologiyasi terminlarini tarjima qilish muammolari va ularni hal qilish yo'llari.....	620
Dilafruz Norboyeva	
"Kommunikativ kompetensiya" tushunchasining xorijiy va milliy manbalarda talqini: qiyosiy tahlil.....	624
G'ulomova Begoyim Elmurod qizi	
Ijtimoiy tarmoqlardagi jinsiy jinoyatlarning psixolingvistik tomonlari	627
Rahimqulova Lobar Hamro qizi	
К вопросу обучения местоимению в корейском языке	631
Муҳиддинова Малика Батировна	
The Importance and its Development Models of Critical Thinking	634
Khasanova Shokhista Mirzaakhmad kizi	

MUSTAQIL O'ZBEKISTON SHAROITIDA REZERV VA ZAHIRADAGI OFITSERLAR TAYYORLASH TIZIMINING DOLZARBLIGI

ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ
SCHOOL EDUCATION
MAKTAB TA'LIMI

Aliyorov Alijon Bo'rievich
O'zbekiston Milliy universiteti,
Harbiy tayyorgarlik o'quv markazi katta o'qituvchisi

Teshaboyev To'liqinboy Yoqubovich
O'zbekiston Milliy universiteti,
Harbiy tayyorgarlik o'quv markazi tsikl boshlig'i

Abstract: Dunyo shiddat bilan o'zgarayotgan, mintaqalar va davlatlar o'rtasida siyosiy, iqtisodiy va mafkuraviy kurashlar tobora keskinlashayotgan bir sharoitda, Respublikamizda nafaqat Qurolli Kuchlar qo'shinlari safida xizmat vazifasini bajarayotgan harbiy xizmatchilar, balki qo'shinlarda harbiy xizmatni o'tamagani holda maktab o'quvchisidan tortib to oliy ta'lim muassasalari talabalarigacha bo'lgan yoshlarni Vatan himoyasi kabi ulug' vazifani zimmasiga ishonch bilan oladigan, harbiy-siyosiy vaziyatni chuqur tahlil qila oladigan, jang sharoitida o'zini yo'qotmay, murakkab holatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan darajadagi vatanparvarlik ruhida tarbiyalash tizimining takomillashuvi va rivojlanishi uchun asos yaratilmoqda. Rezerv va zahiradagi ofitserlarni tayyorlash bugungi kunda eng dolzarb mavzulardan biri hisoblanadi.

Key words: rezerv va zahiradagi ofitser, harbiy kafedra, harbiy hisob ixtisosligi, harbiy tayyorgarlik, qo'shinlardan tashqarida rezerv va zahiradagi ofitserlarni tayyorlash, oliy ta'lim muassasasi (OTM), harbiy oliy ta'lim muassasasi (HOTM).

Annotatsiya: In today's rapidly changing world, where political, economic and ideological struggles between regions and states are becoming increasingly intense, the Republic of Uzbekistan serves as a foundation for improving and developing the system of educating not only military personnel serving in the Armed Forces but also young people – from schoolchildren to university students who are not in military service – in the spirit of patriotism. This system ensures the upbringing of a generation capable of confidently undertaking the noble duty of defending the Motherland, deeply analyzing the military-political situation, maintaining composure in combat conditions, and making correct decisions in complex situations. The training of reserve officers is among the most urgent issues of the present time.

Kalit so'zlar: reserve officer, military department, specialization in military accounting, military training, training of reserve officers outside the army, higher educational institution (HEI), higher military educational institution (HMEI).

Аннотация: В условиях стремительно меняющегося мира, где политическая, экономическая и идеологическая борьба между регионами и государствами становится всё более ожесточённой, Республика Узбекистан служит основой для совершенствования и развития системы воспитания не только военнослужащих, проходящих службу в Вооружённых Силах, но и молодёжи – от школьников до студентов высших учебных заведений, не проходящих военную службу в армии, – в духе патриотизма. Это позволяет подготовить поколение, способное уверенно взять на себя великое дело защиты Родины, глубоко анализировать военно-политическую обстановку, не теряться в боевых условиях и принимать правильные решения в сложных ситуациях. Подготовка офицеров запаса является одной из самых актуальных тем современности.

Ключевые слова: офицер запаса, военная кафедра, специализация по военному учёту, военная подготовка, подготовка офицеров запаса вне армии, высшее учебное заведение (ВУЗ), высшее военное учебное заведение (ВВУЗ).

KIRISH

Zahiradagi ofitserlarni tayyorlash amaliyotini o'rganish orqali shuni kuzatish mumkinki, har bir davlat Qurolli Kuchlari oldiga qo'yilgan vazifalarning muvaffaqiyatli hal etilishiga, asosan yuqori darajada harbiy kasbiy tayyorgarlikka hamda ilmiy salohiyatga ega bo'lgan mutaxassislar, ofitser kadrlarni tayyorlash orqali erishiladi. Hozirgi kunda yuqori darajada kasbiy mahoratga ega bo'lgan ofitser kadrlarni tayyorlash bo'yicha tayyorgarlik tizimining turli ko'rinishlari va strategiyasi mavjud bo'lib, zamonaviy armiya kadrlar ta'minot tizimining shartli elementlari mutaxassislarning ma'lumoti va ilmiy darajasiga bog'liq bo'lib qoldi. Harbiy kadrlarni tayyorlash tizimi har bir mamlakatning o'z imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda turli xil ko'rinishda amalga oshirilib, dunyoda yuzaga kelayotgan harbiy-siyosiy vaziyatga qarab takomillashtirib borilmoqda. Mamlakatda safarbarlik e'lon qilinganda, qurolli kuchlarni harbiy holatdagi shtat bo'yicha ofitserlar bilan to'ldirish uchun barcha armiyalarda zahiradagi ofitserlar tayyorlanib boradi.

Zahiradagi ofitserlarni tayyorlashning bir necha ko'rinishlari mavjud. Shulardan birinchisi – haqiqiy harbiy xizmatdagi ofitserlarning zahiraga bo'shatilishi uchun qonunda belgilangan yoshga yetib bormasdan muddatdan oldin, haqiqiy harbiy xizmatdan zahiraga bo'shatilishi. Ikkinchisi – fuqarolarning harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risidagi qonunga ko'ra, harbiy xizmatga chaqirilib, qonunda belgilangan muddat davomida xizmat vazifasini o'tayotgan muddatli harbiy xizmatchilarning qisqartirilgan maxsus dastur orqali o'qitilib, ofitser unvoni bilan zahiraga bo'shatilishi. Uchinchisi – ta'lim muassasalari talabalar tarkibidan harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv dasturi asosida tayyorgarlikdan o'tishi natijasida zahiradagi ofitser unvonining berilishi.

XXI asrga kelib, davlatlar xavfsizligiga tahdid soladigan ehtimoliy xavf, ro'y berayotgan jangovar harakatlar ssenariysi hamda qo'shinlarning jangovar qo'llanilishi mamlakat Qurolli Kuchlarining takomillashuvi va rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qilib kelmoqda. Respublikamizda faoliyat olib borayotgan Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Harbiy tayyorgarlik o'quv markazida oliy ta'lim muassasalari talabalaridan rezerv va zahiradagi ofitserlarni tayyorlash bo'yicha olib borilayotgan islohotlarning bir natijasi bo'lib, Qurolli Kuchlar safini rezerv va zahiradagi ofitserlar bilan to'ldirish uchun zamin hisoblanadi. Mazkur ishda dunyoda yuzaga kelgan harbiy-siyosiy vaziyatning o'zgarishi natijasida Qurolli Kuchlar tizimiga qo'yiladigan talabning ham o'zgarib takomillashib borayotgani, tarixiy faktlarga va harbiy manbalar tomonidan berilgan ma'lumotlar asosida yuzaga kelgan o'zgarishlar, xususan rezerv va zahiradagi ofitserlar tayyorlash tizimi rivojlanish tendensiyasi qiyosan tahlil qilindi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Buyuk Britaniya qurolli kuchlaridagi mavjud ofitserlarning 30 % ini zahirada tayyorlanib, keyinchalik haqiqiy harbiy xizmatga chaqirilgan ofitserlar tashkil etadi. Bu ofitserlarning tayyorgarlik darajasiga NATO qo'mondonligi tomonidan Iroq qurolli kuchlariga qarshi o'tkazilgan "Cho'l bo'roni" operatsiyasi davomida ijobiy baho berilgan. Ushbu tayyorgarlik iqtisodiy jihatdan ham tejamkor hisoblanadi. Masalan, muhandislik ixtisosligi bo'yicha harbiy oliy ta'lim muassasasida bir nafar mutaxassisni tayyorlash uchun o'rtacha 100 ming dollar sarf qilinadigan bo'lsa, oliy ta'lim muassasasi (keyingi o'rinlarda – OTM)da o'quv jarayonidan ajralmagan holda xuddi shunday mutaxassisni tayyorlash uchun 40 ming dollar, ya'ni 2,5 baravar kam xarajat sarf qilinishini ko'rish mumkin.

OTM talabalar uchun harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv jarayoni, harbiy tayyorgarlikka jalb qilingan talabalar bilan haftasiga 2–4 soatdan 1–2 marta mashg'ulot o'tish, yig'inlar (oyda 1–2 marta) tashkil etish orqali amalga oshiriladi. Harbiy tayyorgarlik bo'yicha o'quv yili yozgi ta'vil davrida ikki haftalik yig'in o'tkazish bilan yakunlanadi. Ushbu kurslarning faoliyati OTMning harbiy tayyorgarlik qo'mitasi tomonidan boshqariladi (bu qo'mita tarkibiga rektorat vakillari, harbiy kafedra boshlig'i kiradi. Mashg'ulot rahbarlari va yo'riqchilar xizmat o'tayotgan hamda zahiraga bo'shatilgan ofitserlardan shakllantiriladi) [3, 12–14-b.].

Germaniyada an'anaviy usulga tayangan holda zahiradagi ofitserlar tayyorlanadi. Bundesverda uchta yo'nalish mavjud: birinchisi – haqiqiy harbiy xizmatni o'tab, belgilangan tartibda zahiraga bo'shatilgan ofitserlar va kontrakt asosida yollangan mutaxassis ofitserlar zahira uchun ro'yxatga olinadi. Ikkinchisi – haqiqiy harbiy xizmatga chaqirilgan hamda muddatli harbiy xizmatni o'tab, zahiraga bo'shatilgan harbiy xizmatchilardan zahiradagi ofitserlar tayyorlanadi. Uchinchisi – OTMni tugallagan va mutaxassisligi harbiy mutaxassislikka turdosh bo'lgan fuqarolardan zahiradagi ofitserlar tayyorlanadi. Germaniyada qo'shinlardan tashqarida ofitserlarni tayyorlash mavjud emas, barcha mutaxassisliklar bo'yicha ofitserlarni tayyorlash faqat qo'shinlar sharoitida amalga oshiriladi [4, 14–15-b.].

Fransiyada ofitserlarni tayyorlash bo'yicha 80 dan ortiq HOTM va 50 dan ortiq OTM shug'ullanadi. Bundan tashqari, o'rta ta'lim muassasalari, Parijdagi litseyler ham zahiradagi ofitserlarni tayyorlashda ishtirok etadi. Harbiy manbalarning ma'lumot berishicha, oxirgi yillarda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining harbiy sohaga qiziqishi ortib, harbiy xizmatni davom ettirishga ariza berganlar soni HOTM bitiruvchilariga nisbatan ko'payganini kuzatish mumkin. Mamlakat bo'yicha butun ofitserlar korpusining 30 % ini zahiradagi ofitserlar tashkil etadi. Bularning 50 % dan ortig'i texnik profildagi OTMlarga to'g'ri keladi, qolganlari huquqshunoslik, iqtisodiyot, savdo, boshqaruv va boshqa ta'lim yo'nalishlariga to'g'ri keladi. 1986–yildan boshlab barcha tibbiyot instituti bitiruvchilari uchun harbiy tibbiy tayyorgarlik bo'yicha kurs (Liburn shahri)dan o'tish majburiy qilib belgilangan. Unda zahiradagi ofitserlarni tayyorlash bo'yicha o'quv dasturi asosida mashg'ulotlar olib boriladi [5, 14-b.].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi mazkur mavzu doirasida zarur bo'lgan ma'lumotlarni yig'ish, ularni ilmiy asosda qayta ishlash va tahlil qilish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Ma'lumotlar asosan normativ-huquqiy hujjatlar, davlat qaror va farmonlari, mavjud ilmiy adabiyotlar, xorijiy tajribalar hamda statistik manbalar orqali olindi. Shuningdek, ochiq elektron bazalar va ilmiy maqolalardan foydalanildi. Olingan ma'lumotlar taqqoslash, qiyosiy tahlil va umumlashtirish usullari yordamida tartibga keltirildi. Statistik ko'rsatkichlar dinamik o'sish va mavjud farqlarni aniqlash asosida tahlil qilindi. Xorijiy tajribalar bilan mahalliy sharoit qiyoslanib, o'zaro farqli va o'xshash jihatlar belgilab chiqildi. Yakuniy bosqichda olingan natijalar ilmiy asoslangan xulosalar shakllantirish uchun tizimlashtirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

AQShda zahiradagi ofitserlarni tayyorlash qo'shinlardan tashqarida (ROTC – Reserve Officers Training Corps)da amalga oshiriladi. Mamlakatda 280 dan ortiq OTM va kollejlarda quruqlikdagi qo'shinlar uchun, 140 dan ortiq OTMda esa harbiy havo kuchlari uchun, 50 dan ortiq OTMda harbiy dengiz kuchlari uchun jami 470 dan ortiq OTM va kollejdagi zahiradagi ofitserlar tayyorlanadi. ROTC kurslarining xususiyati shundan iboratki, bunda oliy ta'lim muassasalari va kollejlarda harbiy tayyorgarlikni tashkil etish uchun Mudofaa vazirligining o'zi manfaatdor hisoblanadi. Yangi harbiy oliy ta'lim muassasalarini tashkil etmasdan, qurolli kuchlarni ofitser kadrlar bilan to'ldirishda OTMlarning imkoniyatlaridan foydalanish ushbu tayyorgarlik tizimining asosini tashkil etadi. Bu tizimda asosan bo'lajak harbiy vrachlar, fiziklar, kimyogarlar, muhandislar va boshqa mutaxassislar tayyorlanib boriladi.

Zahiradagi ofitserlarni tayyorlash to'rt yil muddatga mo'ljallangan o'quv dasturi asosida amalga oshirilib, u ikki qismdan – asosiy va takomillashtirilgan kurslardan iborat. Asosiy kursda mamlakatning milliy mudofaa asoslari, harbiy tarix, quruqlikdagi qo'shinlar vazifasi, qurolli kuchlarda mavjud qurollar, aloqa vositalari va boshqalar o'rganiladi. Kursda harbiy tayyorgarlik mashg'ulotlari haftasiga 3 soatdan o'tkaziladi. Talabalarni ROTCga qabul qilish sharti – kursni tugatib, kamida 3–4 yil davomida qurolli kuchlar qo'shinlarida xizmat qilish hisoblanadi [4, 3-b.].

2010–yilga kelib, AQSh qurolli kuchlari armiyasining 38,5 % yosh ofitserlari ushbu tizim orqali tayyorgarlikdan o'tgan, shundan 1,8 % AQSh dengiz piyodalari qo'shinlari (zahiradagi ofitserlarni tayyorlash Dengiz korpusi orqali), 16,7 % harbiy dengiz floti, 38,1 % harbiy havo kuchlari, jami Mudofaa departamentining 30 % ofitserlari ushbu tizim orqali tayyorgarlikdan o'tgan. ROTCda harbiy tayyorgarlik o'zaro musobaqa va har bir o'quvchining individual qobiliyatini inobatga olgan holda tashkil etiladi. Tayyorgarlik so'ngida bitiruvchilarning 25 % ofitser kadrlar sifatida xizmatni davom ettirish imkoniyatini qo'lga kiritadi, qolgan 75 % bitiruvchilar esa zahiradagi xizmatini davom ettiradi. Eng yaxshi deb topilgan 3 nafardan 5 nafargacha bitiruvchilar mutaxassislik va xizmat o'tash joyini tanlash huquqini qo'lga kiritadilar. Mutaxassislik bo'yicha ta'lim ushbu o'quv dasturini tugallaganidan keyin ofitserlarni tayyorlash maxsus kurslarida, davomiyligi mutaxassislik turiga qarab 3 oydan 7 oygacha bo'lgan davrda amalga oshiriladi [6, 138–142-b.].

Rossiyada oliy ta'lim muassasalarining harbiy kafedralarida, shuningdek 2008-yildan boshlab esa oliy ta'lim muassasalarida tashkil etilgan HTOM (harbiy tayyorgarlik o'quv markazi)larda amalga oshiriladi. Oliy ta'lim muassasasida ta'lim olayotgan talaba o'quv jarayonidan ajralmagan holda harbiy tayyorgarlik uchun vaqt ajratadi. Harbiy o'quv markazi talabasi harbiy xizmatchi hisoblanmasa-da, oliy ta'lim muassasasini tugallaganidan keyin Mudofaa vazirligi bilan shartnoma tuzishga majbur. Shunday qilib, HÖM tizimi Oliy ta'lim muassasasi imkoniyatlaridan qurolli kuchlar maqsadi uchun foydalanishni amalga oshiruvchi oraliq vosita hisoblanadi [7, 188–192-b.].

Yuqori darajada kasbiy mahoratga ega bo'lgan ofitserlarni tayyorlash va harbiy oliy ta'lim tizimini tashkil etish bo'yicha tayyorgarlikning turli ko'rinishlari va strategiyasi mavjud. Deyarli ko'pchilik davlatlarda qurolli kuchlarni kadrlar bilan ta'minlash vazifasi maxsus HOTMlarning zimmasiga yuklatilgan. HOTM harbiy kadrlarni tayyorlashning asosiy yadrosi bo'lishiga qaramasdan, ular yuqori darajada kasbiy mahoratga ega bo'lgan harbiy kadrlarni tayyorlash uchun zarur bo'lgan barcha vazifalarni bajarishda imkoniyatlari yetarli emas. Zamonaviy qurolli kuchlarning yuqori texnologik xususiyatga ega bo'lib borayotgani, tor yo'nalishlar bo'yicha ko'p sonli mutaxassislariga talabning ortib borishi hamda kadrlar ta'minotining tejamkor yo'lini topish ofitser kadrlar tayyorlash korpusining yana bir turini tashkil etishni taqozo qiladi.

Yaqin kunlarga ushbu vazifani Respublikamizda mavjud oliy ta'lim muassasalarining harbiy kafedralari, al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari institutining maxsus fakulteti bajarib kelmoqda edi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 24-oktabrdagi PQ-4496m-sonli "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida zahiradagi va rezervdagi ofitserlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida" qarori talablari ijrosini ta'minlash maqsadida O'zbekiston Milliy universiteti harbiy kafedrasida bazasida Harbiy tayyorgarlik o'quv markazi tashkil etildi. Harbiy tayyorgarlik o'quv markaziga Toshkent shahrida joylashgan oliy ta'lim muassasalari (O'zbekiston Milliy universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, Toshkent davlat yuridik universiteti, Toshkent xalqaro Vestminster universiteti, Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, Toshkent davlat agrar universiteti, Toshkent davlat transport universiteti, Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislik instituti, Toshkent to'qimachilik va yengil sanoat instituti, Toshkent kimyo texnologiya instituti, Toshkent moliya instituti)ning kunduzgi bo'limida tahsil olayotgan, 27 yoshgacha bo'lgan 2-bosqich erkak talabalar tanlov asosida saralab olinadi.

Harbiy tayyorgarlik o'quv markazida ta'lim olish uchun talabalarni saralash tanlovining asosiy mezonlari: tibbiy ko'rik, shaxsiy-ruhiy o'rganish, OTMd ta'lim olish jarayonida o'zlashtirilgan bilim darajasi natijalari, umumijsoniy tayyorgarlik, chaqiriqqacha boshlang'ich tayyorgarlik dasturi bo'yicha bilim darajasi. Sog'ligi bo'yicha harbiy xizmatga yaroqli va tanlovdan muvaffaqiyatli o'tgan oliy ta'lim muassasalari talabalari quyidagi 30 ta harbiy hisob mutaxassisliklari bo'yicha "Zahiradagi va rezervdagi ofitserlarni tayyorlash o'quv dasturi" asosida harbiy tayyorgarlik mashg'ulotlariga jalb qilinadi. Mashg'ulotlar harbiy kun usuli (faqat harbiy tayyorgarlik)da o'tkaziladi. Bunda o'quv mashg'ulotlari uchun kuniga 6–8 soat vaqt ajratiladi. Mashg'ulotlar Harbiy tayyorgarlik o'quv markaziga tanlov asosida saralab olingan professor-o'qituvchilar tomonidan olib boriladi, ularning asosiy qismini rezervdagi ofitserlar tashkil etadi.

Harbiy tayyorgarlikning yakuniy bosqichi – o'quv yig'ini hisoblanadi. O'quv yig'ini talabalarining auditoriya mashg'ulotlarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash, mutaxassisliklar bo'yicha majburiyatlarni bajarishda amaliy ko'nikmalarni takomillashtirish, o'qotar qurollardan otish mashqlarini amaliy bajarish va harbiy tayyorgarlik bo'yicha yakuniy davlat attestatsiyasini o'tkazish hamda talabalarni Vatanga qasamyodga keltirish uchun mo'ljallangan. O'quv yig'iniga harbiy tayyorgarlik bo'yicha barcha turdagi nazoratlardan ijobiy baholangan talabalar jalb qilinadi. Harbiy tayyorgarlikni o'tab bo'lgach, nazoratning barcha turlarini muvaffaqiyatli topshirgan, o'quv yig'inidan o'tgan talabalar harbiy tayyorgarlik bo'yicha yakuniy davlat attestatsiyasiga jalb qilinadi. Harbiy tayyorgarlik bo'yicha yakuniy davlat attestatsiyasini va bakalavriatning to'liq kursini muvaffaqiyatli yakunlagan talabalarga belgilangan tartibda "leytenant" harbiy unvoni beriladi va ular haqiqiy harbiy xizmatga chaqiriladi yoki rezerv yoxud zahiraga o'tkaziladi.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-apreldagi "Jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida professional kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5077-sonli qaroriga ko'ra, Milliy gvardiya Harbiy-texnik instituti O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti etib qayta tashkil etildi. 2021/2022 o'quv yilidan boshlab universitetda joriy etilayotgan ta'lim tizimiga muvofiq o'qitishni yo'lga qo'yish rejalashtirildi. Umumiy asoslarda kadrlar tayyorlashni to'lov-kontrakt asosida amalga oshirish va bitiruvchilarga "zahiradagi ofitser" harbiy unvoni hamda tegishli mutaxassislik bo'yicha diplom berish to'g'risidagi Milliy gvardiya va Ichki ishlar vazirligining takliflari qondirildi.

1 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-apreldagi "Jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida professional kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5077-sonli qarori: <https://lex.uz/ru/docs/-5377545>

XULOSA VA TAKLIFLAR

1. Rivojlangan davlatlarda zahiradagi ofitserlarni tayyorlash tizimini o'rganish maqsadida mutaxassislarning xizmat safarini va o'quv kurslarida ishtirokini tashkil etish.
2. Harbiy tayyorgarlik mashg'ulotlarida yuqori natijalarga erishgan OTM talabalarini moddiy jihatdan rag'batlantirish tizimini joriy etish.
3. O'quv jarayoniga fan, texnika va ta'lim texnologiyalarining eng so'nggi natijalarini tatbiq qilib borish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari akademiyasi, Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi hamda harbiy oliy ta'lim muassasalari bilan doimiy hamkorlik o'rnatish.
4. Zahiradagi va rezervdagi ofitserlar bilan tizimli ravishda o'quv yig'inlarini tashkil etish, kollej va litseylarda turdosh mutaxassisliklar bo'yicha qurolli kuchlar uchun zahiradagi kichik mutaxassislarni tayyorlash va zarurat tug'ilganda ularni harbiy xizmatga chaqirish masalasini ko'rib chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 24-oktabrdagi PQ-4496m-sonli "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim muassasalarida zahiradagi va rezervdagi ofitserlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida" qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-apreldagi PQ-5077-sonli "Jamoat xavfsizligini ta'minlash sohasida professional kadrlarni tayyorlash tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" qarori.
3. Fil'kov S. Podgotovka ofitserov zapasa v stranakh Zapadnoy Evropy // Zarubezhnoye voyennoye obozreniye. – 1996. – №6. – S. 12–14.
4. Fil'kov S. Podgotovka ofitserov zapasa v stranakh Zapadnoy Evropy // Zarubezhnoye voyennoye obozreniye. – 1996. – №6. – S. 14–15.
5. Fil'kov S. Podgotovka ofitserov zapasa v stranakh Zapadnoy Evropy // Zarubezhnoye voyennoye obozreniye. – 1996. – №6. – S. 14.
6. Serov E.O. O sisteme vnevoyskovoy podgotovki amerikanskoy molodyoji // Krasnaya zvezda. – 1989. – 20 yanvarya. – S. 3.
7. Khamula L.A., Khamula A.Ya. Podgotovka ofitserov rezerva na kursakh vnevoyskovoy podgotovki (ROTC) v sukhoputnykh voyskakh SShA // Istoricheskaya i sotsial'no-obrazovatel'naya mysl'. – 2012. – №1. – S. 138–142.
8. Sokol L.N., Yarulin I.F. Uchebnye voyennye tsentry – sovremennaya sistema professional'noy podgotovki ofitserov Vooruzhennykh Sil Rossii // Gosudarstvennoye i munitsipal'noye upravleniye. Uchenye zapiski. – 2017. – №4. – S. 188–192.
9. <https://lex.uz>

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.